

## BIBLIOGRAFIA

Javier TERRADO (ed.), *Toponimia: Más allá de las fronteras lingüísticas. Studia toponymica in memoriam Joan Coromines et Alfonso Irigoyen oblata*. Universitat de Lleida (*Quaderns de Sintagma*, 2), 1998, 122 pàgines.

Aquest volum ha sortit a partir del col·loqui Toponímia. Més enllà de les fronteres lingüístiques que es va celebrar els dies 7, 8 i 9 de maig de 1996 a la Universitat de Lleida. Consta de sis treballs de toponímia de l'àmbit peninsular. María Dolores Gordón i Stefan Ruhstaller, grans coneixedors de la toponímia andalusa, presenten un estudi, "Reflexiones sobre un tipo peculiar de obra lexicográfica: los repertorios corográficos", que aporta interessants observacions destinades a la millora dels repertoris toponímics en diversos sentits (ordenació, criteris de paraula clau, etc.) a fi i efecte que els lingüistes en puguin treure el màxim profit. L'article d'Emili Casanova "La toponímia de serra de la Vall d'Albaida" fixa l'atenció sobre la toponímia anomenada de serra, és a dir, aquells noms que fan referència a les zones de muntanya (boscós, serralades, etc.). És una toponímia molt variable, molt efímera i contínuament renovada, i és per aquesta raó que és molt poc estudiada, donat que té escassa presència en la documentació antiga, però és molt important perquè representa una gran superfície. Javier Terrado, al seu article "El elemento -navar(r)-en la toponimia pirenaica y el nombre de Navarra", ha analitzat aquest component lèxic d'origen basc en la toponímia peninsular parant atenció en els casos de topònims transportats en oposició als noms que contenen aquest element perquè pertanyen a l'antiga Euscalèrria. El treball de Jesús Vázquez "Toponimia de Calvera (Huesca) registrada en documentos de Obarra de los siglos X a XIII" se centra en aquesta zona de l'antic comtat de Ribagorça per tal de presentar un inventari toponímic on analitza una sèrie de topònims documentats en textos d'Obarra i presenta interessants observacions sobre la llengua que es parlava a la zona durant l'Edat Mitjana. Ricardo Cierbide presenta el treball "La toponimia en Navarra: proyecto de recogida y normalización", que mostra els treballs que s'estan fent a la comunitat navarresa pel que fa a la toponímia tant a nivell institucional com a nivell d'investigació: recollida de toponímia viva i documental, informatització dels materials, plasmació en la cartografia, reflectiment legal. L'últim estudi d'aquest volum ve de la mà de José Ramón Morala: "Los cambios en toponimia: evolución y arcaísmo según un apeo leonés del s. XIII". A partir de la toponímia de la petita localitat lleonesa Velilla de los Oteros i d'aquest document, fa una sèrie de consideracions que afecten tota la disciplina toponomàstica pel que fa als canvis que es donen amb el pas del temps. Utilitzant el símil biològic, trobem topònims que es mantenen perquè s'adapten al medi lingüístic que els envolta, topònims que desapareixen perquè no s'hi adapten, i topònims que canvien formalment (adés es castellanitzen, adés conserven la

forma de la llengua autòctona, com és el cas del lleonès, adés són reinterpretats pels parlants) per tal d'adaptar-s'hi.

Carles Àngel Rizos Jiménez

Andreu RAMIS PUIG-GROS, *Malnoms a Llorito*. Palma de Mallorca, Di7 Edició, Col·lecció l'Espigó, 1997, 172 pàgs.

No tenim notícia de la publicació de cap treball relacionat amb els malnoms existents a Llorito –oficialment Lloret de Vista Alegre– fins a l'aparició del llibre d'Andreu Ramis, un jove doctor en Història molt especialment interessat en l'etnografia i que ha contribuït amb notables aportacions a la cultura de Mallorca.

El petit municipi objecte de l'estudi, situat gairebé al centre geogràfic de l'illa, no té gaire més de 800 habitants, i fou anomenat Manresa fins que en la segona meitat del segle XVI s'hi construï una capella amb una imatge de N<sup>a</sup> Senyora de Loreto, nom insòlit que la llengua popular convertí ben aviat en *Llorito*. Poc temps després els frares franciscans s'hi establiren i el nucli urbà anà creixent, perdent el nom antic i adoptant el de l'advocació mariana.

L'autor de l'estudi s'ha preocupat de recercar per diversos arxius i de conversar detingudament sobre aqueix tema amb les persones majors del poble, per tal de poder oferir-nos, a més dels malnoms, una visió de l'entorn social en el qual es formaren, i ens proporciona un minuciós detall de totes les fonts utilitzades i de la metodologia seguida, moderna i del tot correcta.

Els malnoms lloritans són en una gran part els mateixos que podem trobar als altres pobles de Mallorca, i a molts del Principat, (noms d'oficis com Sabater, Fuster, Moliner, Pastor, Tonedor, Sastre, Carter, etc.: noms d'animals com Gall, Poll, Bou, Colom, Moix, Perdiu, Puput, Puça; d'indrets urbans o rurals, com Cantó, Racó, Costa, Coll, Roca, Font, Pou, Bassa; de qualitats o defectes o senyes personals: Gran, Petit, Menut, Prim, Curt, Ros, Barbut, Vermell, Lluent, Coix, Sord, Mut, etc., o de personatges bíblics com Bonjesús, Cristo, Galileu i Daviu), però n'hi ha uns quants que no record haver vist mai a cap altre poble, com són els Betzugo, Belindrango, Bubo, Calussa, Coll de Pago, Gorilla, Llema, Nyopis, Pellusco, Pendanguera, Pofang, Popo, Saranso, Tamarotes, Temba, Tolucaundo, Xixili, Xenxis, Ximbo i Xiu.

Tot i que l'autor indica en algunes poques ocasions la pronunciació d'alguns malnoms, trobem a faltar una acurada transcripció fonètica d'altres de prou dubtoses en aquest aspecte, com Pofang, Popo, Temba i uns quants més en els quals la pronunciació podria ésser la clau per a esbrinar-ne l'etimologia.

Alguns malnoms dels quals seria molt difícil endevinar l'origen s'expliquen per les dades històriques aportades per Andreu Ramis, com és el cas de Dama, corresponent a un topònim desaparegut, *La Dama*, possessió que fou parcel·lada entre els segles XVIII i XIX. Altres corresponen a topònims lloritans prou coneguts, però de significació difícil d'aclarir, com és el cas de Marron (<*Son Marron*, pronunciat amb *a* neutra i *o* oberta) i Biovàs (<*Son Biovàs*).

En conjunt, un treball rigorós, ben fet, bellament editat, i que aporta dades molt útils per a l'estudi de l'onomàstica illenca i altres especialment interessants per a la història local del bell poble de Llorito.

A.L.L.M.

Ramon SISTAC, *El català d'Àneu. Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Pròleg de Ferran Rella, Consell Cultural de les Valls d'Àneu. Esterrí d'Àneu, 1998.

Aquest breu i suggestiu llibre de poc més de cent planes s'enceta amb un estudi compara-

tiu dels diferents dialectes, sobretot els nord-occidentals. Sistac, originari de la Franja de Ponent i especialitzat en dialectologia, hi planteja dos fets importants: com cal preservar els dialectes de l'estandardització i de l'uniformisme que provoca la normalització i estudi escolar de la llengua, a més de la pressió dels mitjans de comunicació, i com ha d'ésser el català estàndard del que *latu sensu* anomenariem "lleidetà". Ell creu que ja hi ha un estàndard que s'ha de perfeccionar i que no ha de perdre els principals trets genuïns.

Des del punt de vista de l'onomàstica. Sistac recull tots els noms de casa dels vint-i-cinc nuclis de població que hi ha a les Valls d'Àneu, com a primícia d'un arreplec total de toponímia de la zona que fa un equip universitari, que dirigeix Albert Turull. També, basant-se fonamentalment en els treballs de Joan Coromines, Sistac ofereix l'etimologia de tots aquests pobles o llogarrets, la majoria dels quals tenen arrel basca.

A.M.

Marcel PUJOL i HAMELINK, *La vila de Roses (segles XV-XVI). Aproximació a l'urbanisme, la societat i l'economia a partir dels capbreus del monestir de Santa Maria de Roses (1304-1565)*. Edicions Brau (col·lecció Papers de Recerca, 2). Figueres, 1997.

L'autor ha estudiat profundament els capbreus dels anys 1304, 1361, 1500, 1551 i 1565, conservats a l'Arxiu Diocesà de Girona, ha extret, analitzat i utilitzat les dades que contenen i ha arribat a configurar com era l'urbanisme, la societat i l'economia de la vila de Roses en els segles XIV i XVI. Partint del capbreu del 1500, el més complet pel que fa a dades, l'autor, després d'una enorme quantitat d'hores passades per muntar el trencaclosques de les diferents propietats amb llurs afrontacions (veïns, carrers o muralla), aconseguí completar la planta de la vila, els noms dels tres portals, les illes de cases de l'interior i l'exterior del recinte murallat, els noms dels carrers que les envoltaven, les propietats del monestir, les cases, els corrals, els patis i les botigues dels vilatans, etc. El plànol que en va resultar va servir de guia per confirmar l'emplaçament dels carrers i les places a les excavacions arqueològiques fetes l'any 1993. A més d'aquest treball urbanístic, l'autor estudia l'evolució de la vila de Roses des del punt de vista social, demogràfic i econòmic en el període que va del 1304 al 1565. El llibre és estructurat en sis capítols (Estat de la qüestió prèvia a l'estudi dels capbreus. Els capbreus de Roses. Evolució urbanística de la vila de Roses a l'edat mitjana. Els habitants de la vila de Rosés. La fiscalitat: els pagaments a l'abat segons els capbreus. Conclusions), una introducció, els agraïments, la bibliografia i un índex onomàstic. El capítol que parla dels habitants de Roses conté la llista de persones de cadascun dels capbreus, a les quals l'autor afegeix la llista de les persones que consten en el fogatge de l'any 1497 i la llista dels caps de família que l'any 1386 foren convocats per prestar homenatge de boca i mans al capità que defensava la vila. A més d'un estudi demogràfic del període, fa una anàlisi dels noms d'home i de dona i dels cognoms que apareixen, calcula els percentatges dels noms més utilitzats i exposa els cognoms que perduren durant tot el període o en part. També hi ha una petita part destinada als cognoms forasters. L'índex onomàstic conté, per ordre alfabètic de cognoms, els nom de totes les persones que apareixen, com a declarants, afrontants i testimonis, en els cinc capbreus estudiats, si eren home o dona propis, l'ofici, si eren difunts, si eren casats, o el parentiu, l'any del capbreu en què apareixen i un número per localitzar la seva propietat en el plànol de la vila.

A.R.

Esteve BOSCH, *Història de les moltes cases que han desaparegut en els últims anys en el terme d'Olzinelles*, "La Vall", núm. 198, març de 1998, Vallgorguina.

L'autor anomena i situa geogràficament més de vint masies que ha vist desaparèixer en

un llarg quart de segle. Fóra bo que en un altre article ens oferís aquelles que continuen habitades. Recordem que Olzinelles és un antic terme, però continua essent parròquia.

A.M.

Hèctor MORET, *Onomàstica mequinensana, en l'obra de Jesús Moncada, 'Ilerda', LII, Lleida 1998, ps. 187-216.*

El recol·lector de literatura popular i de toponímia i alhora estudiós de les lletres i de la llengua, Hèctor Moret, fill de Mequinensa, ha fet en aquest treball un estudi exhaustiu de topònims urbans, i sobretot rurals, del poble. Però alhora ha arplegat també topònims de poblacions properes, i noms d'empreses, associacions i llaüts de Mequinensa. També hom hi trobarà molts cognoms i malnoms de personatges de la vila, prenom i hipocòriscs. Heus ací un treball fet amb rigor i voluntat exhaustiva com tota l'obra d'Hèctor Moret.

A.M.

Josep M. LLOBET i PORTELLA, *Els habitants de Guimerà, l'any 1460*, dins "Urtx. Revista Cultura de l'Urgell" (Tàrraga), número 11 (1998), pàgines 106 a 111.

La localització de quatre instruments notariais datats els dies 9 i 10 de juny de 1460 i un escrit del batlle de Guimerà, datat aquest darrer dia, documents que són transcrits en el primer apèndix i que foren redactats a causa d'un problema greu que aleshores afectava aquella població (la impossibilitat de pagar un deute que havia contret anteriorment amb Daví Benaçaya, metge jueu de Tàrraga), tenen un interès addicional des del punt de vista demogràfic per al coneixement del nombre d'habitants de Guimerà a mitjan segle XV i des del punt de vista onomàstic per la informació que aporten en aquest camp. Els documents permeten a l'autor poder oferir, en el segon apèndix i per ordre alfabètic, els cognoms i noms dels caps de casa que hi havia aleshores en aquella població i donar, també, els de les mullers respectives quan són coneguts, informació poc usual en aquella mena de documents.

A.R.

Lluís MONTMANY i VIDAL, *Notes sobre la separació civil (1599) i eclesiàstica (1781) de les viles d'Arenys de Munt i d'Arenys de Mar, Ajuntament d'Arenys de Mar i "Arenys. Vida parroquial"*, 1998. 8 pàgines.

Petit opuscle en què l'autor reproduceix un treball anterior (1886) de Francisco de Paula Calbetó relatiu a la separació civil. Respecte a la separació eclesiàstica, l'autor redacta unes notes basades en el Libre 5è. de mossèn Patllari Rodà, que fou rector d'Arenys de Mar de 1845 a 1871. Des del punt de vista onomàstic hi figuren els noms i cognoms dels veïns representants de les dues viles que formalitzen la separació i dels veïns d'Arenys de Mar que foren nomenats com a jurats, clavari i homes de consell en el moment de la separació. Hi ha també una relació dels rectors i ecònoms de la parròquia d'Arenys de Mar des de l'any 1871 fins a l'actualitat.

A.R.

